

Emlékezés egy Osvát Ernő-dokumentum kapcsán

Osvát Kálmán az apám volt, második házasságában születtem, késői gyerekként. A szóban forgó dokumentumra véletlenül bukkantam rá. Néhai nővérem, Osvát Katalin férje, Kaján Tibor karikaturista idén, 2016 márciusában lett 95 éves. Erre az alkalomra régi családi fényképek szkennelésével egy kis albumot ügyeskedtem össze. Az ő szekrényük mélyén kutatva a fotók között egy megsárgult boríték akadt a kezembe, abban volt ez a levélpapírra írógépett szöveg, az akkori irodalom és művészetek „arancypatának” aláírásaival.

A dokumentum létezéséről eddig sejtelmem sem volt, az Osvát Ernő Társaság megalakulásáról nem szólt a családi legendárium, legalábbis én nem hallottam róla. Nővéremet, aki nálam idősebb lévén többre emlékezhetne, sajnos már nem tudom megkérdezni. Azóta természetesen tűvé tettem a lakás összes szekrényének összes polcát és fiókját, hátha valami használható anyagot, kéziratot, feljegyzést találok, amelyet a korral foglalkozó kutató fel tud használni. Néhány – számomra szívfájdító – személyes és családi vonatkozású levélen, igazolványon, orvosi leleten kívül semmi. Minden lehetséges helyet megnéztem, már csak a lehetetlen helyek vannak hátra.

A hagyaték siralmasan sovány voltával kapcsolatban a család mentségére szolgáljon néhány tény. A mi családjunkat, vagyis szüleimet, nővéremet és engem, 1944-ben kiköltöztettek a lakásunkból, a négytagú család a Király utcában ún. „csillagos házban” húzta meg magát egy kis szobában. Az eredeti bérlakást (Déliab útca 25.) a költözés után két héttel bombatámadás döntötte romba. 1945-ben a Dembinszky utcában háromszobás lakáshoz jutottunk, az udvari szoba volt apám dolgozószobája. Amennyire emlékszem, nem volt jellemző rá, hogy anyámhoz hasonlóan szisztematikusan befogta volna magát a munkába. Utolsó két évében már betegeskedett, szellemileg is megtörhetett. Rosszul viselte, amikor 1952-ben sógorommal és nővéremmel összeköltöztünk az ő Batthyány utcai lakásukba. Hogy az újabb költözködéskor mit hozott át magával, mit nem, már soha sem derül ki. Emlékszem, hogy másfél évvel később bekövetkezett halála után egy kis asztal felületén voltak írószerek, füzetek, egy-két notesz, talán valami irományok is, anyám azt mondta, hogy ez lesz a „múzeum”. A további költözések során a régi családi maradványokat automatikusan a nálam tizenegy évvel idősebb nővérem gondozta. 1961-ben anyámmal ismét különváltunk a nővéremektől. 1967-ben megházasodtam, és a feleségemhez költöztem, így végleg elhagytam „a szülői házat”. Ismerve nővérem alaposságát, nem hiszem, hogy bármi, amit anyánktól átvett, elkallódott volna.

Próbálok gyerekkori emlékeimben kutakodni, bár egyre óvatosabban értékelem az ilyen emlékek hitelességét. Én 1945 augusztusában, amikor a feljegyzés készült, éppen kórházban voltam. Nagyon nem volt jellemző a családukra a népes vendéglátás, ha mégis összejöttek a lakásunkban az illusztris aláírók, annak nem lehettem tanúja. Apám maga viszont sokat eljár hazulról. A késői évekből konkrétan emlékszem, hogy kapcsolata volt a Trencsényi-Waldapfel testvérekkel, Bölöni Györggyel, Tersánszkyval. Bálint Endre festőművész az unokatestvérem volt, édesanyja, Bálint Aladárné apám húga, nekem Edit néni, szintén aláírta a dokumentumot, mindketten gyakran megfordultak nálunk. Arról viszont bizonyára tudnék, ha mondjuk Veres Péter, Kodály Zoltán, Perlrott Csaba Vilmos festő apám személyes ismerősei lettek volna. Ha esetleg apámtól indult ki az Osvát Ernő Társaság megalapításának gondolata, nehéz elképzelni, hogy ő lett volna a fő- vagy egyedüli szervező. Hogy ez a papír végül is miért Osvát Kálmán otthonában szenderült örök nyugalomba, azt csak találgatni tudom. Hogy ő volt a kezdeményező, amellet az szól, hogy az aláírását az első sorban látjuk. Talán odaadta egy központi pozíciójú embernek, Waldapfelnek vagy Bölöninek, aki felkereste a többi prominens személyt, és velük aláíratva visszaadta apámnak. A szalmaláng ellobbant, és/vagy a körülmények megváltoztak, tény, hogy az „Osvát Ernő Társaság” karaktersor nem ad találatot a Google-ban.

Magamról röviden a következőket tudom mondani. Én 14 éves voltam, amikor apám meghalt. Az én időmben ő már alig alkotott. Miután a harmincas évek elején anyámmal házasságot kötött, és Budapestre települt, nem igazán talált magára, egzisztenciálisan biztosan nem. Lelkileg kiegyensúlyozatlan volt. Engem rajongásig szeretett, a széltől is óvott, ami ellen lázadoztam. Az irodalom, az írók gyakori témája volt szüleim beszélgetésének, nekem, az eszmélkedő gyereknek az ő unalmas, poros világukat képviselte, ahonnan elvágyódtam. Ezzel szoktam mentegetni szegényes olvasottságomat. Orvosnak tanultam, irodalmár még amatőr szinten sem vagyok. Egészen az utóbbi évtizedig fel sem villant bennem, hogy az Osvát-hagyatékban bogarásszak. Nyolc-tíz évvel ezelőtt viszont kezembe került Osvát Kálmánnak néhány újra kiadott írása.¹ Megmoccant bennem valami. Mintha megcsapott volna a pipájának a szaga. Különösképpen egy nagyon őszinte, fájdalmas novella, a *Hisztéria* döbrentett meg. Egyértelműen önmagáról írta. Abnormisan túlzott érzékenysége, amellyel önmagával együtt másokat is sokszor meggyötört, most megértést és szájalmat ébresztett bennem. Hogy úgy mondjam, kibékültünk. Később az interneten felfedeztem az Erdélyben élő Kuti Mártát, aki apám életművét összeszedte és közzétette. Levélinterjút készítettem vele, amely a *Látó*-ban jelent meg, online is olvasható. Ott bővebben írok ezekről az időkről.² Többek közt azt is megtudja az érdeklődő, hogy Osvát Kálmán irodalmi, szerkesztői,

¹ Osvát Kálmán írásainak legutóbb megjelent gyűjteményes kötete: Osvát Kálmán, *Motívumok: Válogatott írások*, s. a. r. KUTI Márta, Marosvásárhely, Mentor, 2000.

² KUTI Márta, *Dokumentum: Mozaikok dr. Osváth Jánossal való levelezéséből*, Látó, 2014. május: <http://www.lato.ro/article.php/Mozaikok-Osvath-Janossal-valo-levelezesebol/2893/> (utolsó megtekintés: 2016. október 31.)

irodalomszervezői munkásságának zöme erdélyi életének éveire esett, vagyis az én születésem előtt 7–8 évvel véget ért. Az interneten és nyomtatásban durva tévedések olvashatók életrajzával kapcsolatban. Több helyen állítják, hogy 1945 után folytatta a húsz évvel korábban feladott orvosi praxisát, még olyat is olvasni, hogy kórházi főorvos volt. Annyi igaz, hogy az orvosi nyilvántartásban szerepelt, de hogy rendelőt nem folytatott, betegeket nem fogadott, az biztos. Élete utolsó éveiben orvosi könyvtárosi állásban dolgozott a Péterfy Sándor utcai Kórházban és az Orvostudományi Dokumentációs Központban.

A szóban forgó dokumentum aláírói közül néhányat személyesen ismertem. Gyermek- és ifjúkori emlékeimből merítve egy-egy színfolttal ki tudom egészíteni azt, amit az érdeklődő olvasó más forrásokból tudhat róluk.

Osvát Zsuzsa

Osvát Kálmán felesége, születési nevén Back Zsuzsanna, vagyis az én édesanyám. Író, lapszerkesztő volt, több, főként ifjúsági regényét adták ki. Legismertebb könyve a *Florence Nightingale* című életrajzi regény a betegápolás angol úttörőjéről. Anyámról lévén szó, nehéz helyzetben vagyok. A róla alkotott képet „színfolttal gazdagítani” nem könnyű anélkül, hogy ne bocsátkozzam személyes kitarulkozásba, ami nem lenne helyénvaló. Azért megpróbálom. Kapóra jött, hogy fél órával e sorok begépelése előtt rábukkantam anyámnak 1967-ben írott, útlevélkérelméhez csatolt önéletrajzára. A konkrét életeseményekhez ez kitűnő támpont, az Irodalmi lexikon csak rövid szócikket szentel Osvát Zsuzsának.³

Anyám belvárosi ügyvéd lánya volt, négyen voltak testvérek. Zsuzsa gyerekkorától kitűnt éles eszével és színes fantáziájával, dacos, igazságkereső, temperamentumos természetével, irodalmi érdeklődésével és ambícióival. Korán önálló életet kezdett. Amennyire tudom, mélyen inspirálta a világháborút követő évek forrongó szellemi légköre. Feminizmus, pszichoanalízis, dekadens irodalom stb. Osvát Kálmán ragyogó intellektusa elbűvölte. Természetéhez híven mellőzte a racionális szempontokat, és így életét összekötötte az egyelőre bizonytalan egzisztenciájú, jóval idősebb férfival. Mivel eleve reménytelen volt, hogy anyám szülei áldásukat adják a kapcsolatukra, egyszerűen összepakoltak, és együtt elvonultak Nagyváradra. Ott született meg kislányuk, Kati. 1929 tavaszán közben megbékélt a Back család, és ők ketten a kis Katival együtt végleg Budapestre települtek.

Anyám sokat mesélt gyerekkoráról, írói vénájából adódóan igen színesen, kiemelve a szereplőkre és a korra legjellemzőbb epizódokat. A sokszor elismételt történetekből korán fejlődő és öntudatosodó, kritikus és igazságkereső kislány képe rajzolódik ki. Büszke volt rá, hogy a fiúk egyenrangú félként befogadták az indiános és egyéb harcias játékokba. A tehetős polgári ház gyerekszobájának ura az osztrák nevelőnő volt,

³ Új magyar irodalmi lexikon, II, főszerk. PÉTER László, Bp., Akadémiai, 2000², 1650.

aki a „megkeseredett vénkisasszony” ma már anakronisztikus típusát képviselte. Akarva-akaratlan minden szavával, gesztusával bosszút állt az irigyelt női és az őt hoppon hagyó férfinemen. Az ostor a három gyereken nem egyformán csattant. Zsuzsi fiúskodó játékait, mint az indiánosdi, fáramászás, tiltotta – ez egyébként a kor nevelési szokásaiba beleillett –, a nagyobbik lányt, Máriát, ahol tudta, alázta, a rosszcson Pista fiúnak viszont sok mindent elnézett. Anyám később aktív feminista lett, a háború után a női lap szerkesztőjeként is a nők emancipációja foglalkoztatta első helyen. Önként adódik, hogy a forrást a gyerekszoba homályos mélyén keressük. Ezt nem én mondom, ő maga is világosan látta, és nem titkolta. Korán hátat fordított a zsidó vallásnak, amelyben nevelkedett. Jellemzően az háborította fel, hogy a zsinagógában a nők csak a karzaton foglalhatnak helyet. Másfajta, sokat felidézett kulcsélménye a szarajevói merénylethez és annak sötét következményeihez fűződik. A vaskalapos papa a családi ebéd kezdetén felállt, és fontos bejelentést tett. Súlyos történelmi időkét élünk, ezért, bár továbbra sem tartja kíváncsnak, hogy gyermek újságot olvasson, most kivételt tesz: Pista mostantól olvashat újságot. Ez aztán mindkét kislányban, Máriában és Zsuzsiban is elvetette a lázadás magvát. Miután a hazafias papa kidobta a házi franciátanárnőt, aki született francia volt („nem etetem az ellenséget!”), Zsuzsi zongoraóra helyett titokban eljárt hozzá órákat venni. A háború végétértével a Back lányok immár felserdült fiatalokként tárt szívvel fogadták a hagyományos értékek megingását, a forradalmi eszméket, a „dekadens” művészetet. Mindketten korán „kirepültek a fészekből”, és önálló életet kezdtek. Megjegyzem, hogy én, aki később léptem színre, a testvérek egymás közti és a szülőkkel való kapcsolatában soha nem érzékelttem ellenséges indulatot.

Anyám kitanulta a könyvkereskedői szakmát, a Singer és Wolfner Kiadó könyvesboltjában sok íróval volt alkalma találkozni. Itt ismerkedett meg apámmal. Osvát Kálmán, aki mint irodalmi lapszerkesztő, esszéíró az erdélyi magyar szellemi életben nevet szerzett, Budapesten semmihez nem tudott kezdeni. Orvosi hivatását már erdélyi éveiben feladta. A beilleszkedés kudarcától szenvedő ember görcsösen kapaszkodott a feleségébe, vagyis anyámba, ezzel az ő érvényesülési törekvéseit is megbénította. Ráadásul ott volt a kislány, Kati, majd nem várt ráadásként én. Persze mindezt súlyosbította a gazdasági válság, valamint az elhúzódó visszahonosítás bonyodalmai is. Anyai nagyanyám a megcsappant családi vagyon maradékából anyagilag támogatott bennünket. Anyám a nehéz feltételek ellenére sem maradt tétlen. Aktív tagja volt a Feministák Egyesületének, kapcsolatba lépett a Nők Nemzetközi Békeligájával. 1931-ben vagy 32-ben a Liga Birminghamben valami kongresszust vagy szemináriumot tartott, ahova anyámat is meghívták. Az eseményt a Cadbury csokoládégyár szponzorálta. Az onnan hazahozott angol gyerekkönyveknek még évek múlva is csokoládészaguk volt. A feminista mozgalomban Kéthly Annával is kapcsolatba lépett. Anyám irodalmi ambícióját sem adta fel, kapcsolatba lépett szerkesztőségekkel, ismert írókkal, de megfelelő álláshoz nem jutott. Kiadatlan elbeszéléseiből néhány

csonka kézirat maradt. A harmincas években kisgyerekként a Délibáb utcai lakásunkban égő villany és írógépkattogás mellett aludtam, mint a bunda. Akkor írhatta meg a *Florence Nightingale*-t.

1945 számára több szempontból is a felszabadulást jelentette. A saját és gyermekei megmenekülése a háború és az üldöztetés életveszélyéből mozgósította a benne szunnyadó energiákat. A legsúlyosabb bombázás alatt fogadalmat tett, ha ő és gyerekei túlélnek a veszedelmet, életét a béke ügyének fogja szentelni. Ez összekapcsolódott benne a gyermekeit védelmező anya ideáljával. Jelentkezett az újonnan alakult nőszövetségbe (MNDSZ), szerkesztője lett a szövetség hetilapjának (*Asszonyok*, a későbbi *Nők Lapja* elődje). Mindehhez sajnos apám ellenállásával szemben is ki kellett vívnia a szabadságát. 1945-től a kommunista pártnak is tagja volt. Ezekben az években négy ifjúsági regénye jelent meg. 1953–54 körül megrendült az egészsége. Kisebb szélütést szenvedett el, ezután a munkabírása számottevően csökkent. Az *Asszonyok*tól kénytelen volt megválni, egy megyei lapnak, majd tartósabban a Magyar Rádióknak dolgozott, ahova történelmi eseményjátékokat írt. Hatvanas éveiben érdeklődése az orvoslás történetének irányába fordult, ami mindig is foglalkoztatta. A Schöpf-Merei Ágoston életéről és munkásságáról tervezett publikációját már nem tudta befejezni. 76 éves korában halt meg, agyi érbetegségben.

Bálint Endre, festőművész, nekem Bandi

Apai ágon első unokatestvérem volt. A szokatlan korkülönbség oka az, hogy, mint említettem, apám 58 éves volt, mikor második házasságában megszülettem. Bálint Bandiról már egészen korai gyermekkoromból vannak emlékeim. Egy időben gyakran kijött hozzánk Délibáb utcai lakásunkba. Mindannyiszor levette a polcra az egyik plüssmacimat, mindig ugyanazt, és átadta nekem, hogy ezt hozta ajándékba. Éreztem, hogy itt valami nem stimmel, de hát ha a Bandi mondja, biztos úgy van, és az én világvéleményem szorul revízióra. Szóval már ilyen korán találkoztam Bálint Endre szürrealizmusával. Úgy emlékszem, hogy e látogatások alkalmával főleg anyámmal beszélgettek. Utóbb megtudtam, hogy az éppen aktuális szerelmi bánatait osztotta meg velem, akinél megértő füle talált. Apám és nővérem is kedvelték, bár, mint mindenki, fárasztónak találták. Szántó Piroska, akivel a szentendrei művésztelep kapcsolta össze, említi, hogy szakadatlanul szóvicceket gyártott. Anyukám, ha szójátékokat farigcsáltam, rosszállóan felemelte az ujját, és sommásan lebálintbandizott. Arra is emlékszem homályosan, de egyértelműen, hogy Anyám és Bandi összeálltak, és kézműves módszerrel valami gyerekjátékot barkácsoltak, pénzkeresési céllal, mesefigurákkal, szöveggel. Negyvenöt után, mint sok minden egyéb az életünkben, a Bandival való kapcsolat is valamelyest megromlott. Bandinak munkásmozgalmi múltja volt és szociáldemokrata kapcsolatai. Barátai között szerepelt Justus Pál, akit később a Rajk-perben elítéltek, egyébként valamilyen szinten ugyancsak rokonunk. A kommunista hatalomátvétel után a Sztálin, Zsdanov, Rákosi, Révai nevével „fémjelzett” kultúrpolitika barbár pusztítást

végzett a művészetek világában. Bálint Endre, az európai avantgárd irányzatai által inspirált, érzékeny, látomásos és szenvedélyesen újító fiatal művész, a szó szoros értelmében megvadult. Vacsorázunk a családi asztalnál, Bandiból sisteregve árad a szó. Hogy megölik a szellemet, a gondolatot, hogy irányított művészet lesz, hogy Rákosi állítólag kijelentette, hogy „ki fogom irtani a kétorrú nőket”. Anyám igyekezett megőrizni naiv hitét a megváltó kommunista eszmében, ellentmondott Bandinak, amittől az még jobban felbőszült, megfagyott a levegő. Én tízéves fejfel persze az otthoni neveltetésemhez voltam lojális.

Későbbi találkozásaink alkalmiak voltak. Nem éreztem, hogy Bandi igazán haragudott volna ránk, pláne énrám. Mint ismeretes, 56-ban politikailag exponálta magát, ezért utána valóban menekülnie kellett az országból. Párizsba került, ahol nyomorúságos körülmények között élt évekig, és ott érett be igazán a művészete. Párizsban festette legszebb, azóta is legsikeresebb képeit, állítólag lomtalanításból kimentett ágydeszkákra. 1962-ben az amnesztia hatálya alatt hazatelepült, ez volt az egyetlen módja, hogy egyesüljön a családjával. Abban az évben utolsó éves medikusként reumás lázzal kórházba kerültem. Bandi meglátogatott, Kati nővérem társaságában. A kényszerű hazatérést megaláztatásként élte meg. Mi tagadás, én és társaságom akkoriban jól éreztük magunkat a bőrünkben. Ekkor kezdett enyhülni a parancsuralmi rendszer szigora, az ötvenhatos elítélteket kegyesen kiengedték a börtönből, megnyílt a lehetőség, hogy külföldre utazhassunk, ha szoros feltételekkel is. Lám, lassan normalizálódik az élet, kezdünk szépen felzárkózni a nyugati világhoz. Bandi viszont nem általában nyugatról, hanem egyenesen Párizsból jött haza. A kontraszt elkésérítette, szenvedélyes szavai, mint lendületes ecsetvonások jelenítették meg a képet, ahogy ő látta az utcán, villamoson tolongó, mostoha sorsukkal, szürke életükkel kiegyező emberek bárgyú mosolyát, szemben a párizsi arcok ezerféle vibrálásával. Ezt hallgatva az a kényelmetlen érzésem támadt, hogy én is birkamód mosolygok, és lopva igyekeztem rendezni arcvonásaimat. Azt is mondta, jó hangosan a kórház folyosóján, hogy ez rosszabb, mint a Rákosi-rendszer, mert akkor az ember legalább tudta, mire kell vigyázni, hogy meg ne öljék, de ez a cukros víz, amivel ez a mostani világ le van öntve, undorító. Szavai zavarba ejtettek, de ahogy későbbiekben eszembe jutottak, közelebb jutottam elfogadásukhoz. Akkor még megpróbáltam ellentmondani neki, ezt azzal intézte el, hogy majd hoz nekem kismackót.

Bálint Endre a következő években fokozatosan lépett előre a „tiltott”-ból a „tűrt” besorolásba. Elmentem egyik első kiállítására, ami egy külvárosi művelődési házban zajlott, és abból állt, hogy festményeinek a gyatra kópiáit vetítették ki vászonra, és ő szóban kommentálta. Jó pár évvel később Esztergomban már egy komolyabb és szépen megrendezett kiállításon ismerhette meg a közönség párizsi korszakának remek alkotásait, én is akkor kedveltem meg a festészetét.

Egy alkalomra emlékszem, amikor anyámmal együtt vendégül látott a lakásán. A hatvanas évek közepén lehetett. Felesége, Irén is ott volt, ami nagy szó, mert nem

nagyon rokonszenvezett a szüleimmel. Bandi nagyon kedves volt velem. Míg csontos, vékony ujjával a szendvicseket készítette, szeretettel emlékezett meg az akkor már jó tíz éve halott apámról. Kálmán bácsiban, mint kifejtette, nagyra becsülte, hogy olyan csodálatosan tudott agonizálni egy életen át, még nála, Bandinál is jobban. No, ez azért egy kicsit sok volt nyárspolgári lelkemnek. Ma már nem zavarna, nagyszerűen el tudnék vele beszélgetni, sajnálom, hogy élete utolsó évtizedében teljesen elszakadtam tőle.

Özvegy Bálint Aladárné, nekem Edit néni

Osvát Kálmán testvérhúga, nála tíz évvel fiatalabb. Az interneten azt olvasom, hogy „született Osváth Edit”, amit kötve hiszek. 1890-ben, mikor világra jött, még bőven Róth volt ott mindenki.⁴ Férje, Bálint Aladár ismert kritikus és író volt. Két gyermekük született, Klára, a későbbi Szerb Antalné és Bálint Endre festőművész, akiről feljebb írtam. Edit néni elbeszéléséből tudom, hogy apám fiatalkorában gyengéd szeretettel viseltetett a kishúg iránt. Mint nagynéni, nagyon kedves volt hozzám, bár kiskoromban féltem tőle, mert dülledt volt a szeme Basedow-kór következtében. Tekintetéből és beszédéből is állandó üdvözült rajongás áradt, ebben elütött a többi rokontól. Ő ugyanis megszállottan vallásos keresztény volt, emellett spiritisza.⁵ A családi szóbeszéd szerint valamikor fiatalon, egyik napról a másikra világosodott meg, vagy kattant be – ki-ki hite szerint döntheti el. Híveiből csoportot hozott össze, együtt végezték a szellemidézést. Hogy asztalt táncoltattak, vagy más metódust alkalmaztak, azt nem tudom. Munkálkodásában élettársa, Bodnár László segítette, akire szintén jól emlékszem. Az „evangéliumi spiritizmus” lényege az volt, hogy médiumok útján magával Jézussal léptek kapcsolatba, hogy rátaláljanak az igaz élet útjára. Mi kavaroghatott a szülői ház légkörében, avagy a gének boszorkánykonyhájában, hogy a híres rabbi unokája erre az útra tért? Rejtély marad. A rokonság, anyámmal az élen, enyhén szólva megmosolyogta, de azért szerették. Mikor én világra jöttem, úgy mondják, igen rút csecsemő voltam. Edit néni meglátogatott, égnek emelt szemmel azt suttogta: „Gyönyörű!”. Mire anyukám: „Hát patkánynak lehet, hogy gyönyörű, de embernek egyelőre elég ronda.” A gonoszkodás célba talált, Edit néni felrobbant. Hasonlóképpen, amikor Kati nővérem 1953-ban világra hozta iker kislányait, Edit néni ott állt a gyerekágynál. „Ugye tudjátok, hogy ők még mindent tudnak?” Majdnem elhittem neki. Egyébként kulturált volt, és korántsem volt buta. Bandi, az örök tréfacsináló, egy dallal kedveskedett anyukájának: „Akinék a lelke tiszta / az lehet csak spiritisza/ zimezum, zimezum, recefice bumm-bumm-bumm.” Edit néni egyébként valószínűleg a legrendesebb ember volt a világon. Akin csak tudott, segített. Határozottan emlékszem arra, hogy 1944 nyarán csöngetnek az ajtón, ő ott áll ragyogó mosollyal, kezében egy irattartóval.

⁴ Osvát Ernő 1898-ban változtatta hivatalosan korábbi vezetéknévét (Roth) Osvátra. Lásd KOSZTOLÁNCZY Tibor, *A fiatal Osvát Ernő*, Bp., Universitas, 2009, 7.

⁵ Vö. TARJÁNYI Eszter, *A szellem örvényében: A magyarországi mesmerizmus, szellemidézés, teozófia története és művészeti kapcsolatai*, Bp., Universitas, 2002, 86–87.

„Megvan a Horthy-mentesség!” Kiterjedt kapcsolatai révén kijárta, hogy Kati nővérem a kormányzó nevében mentességet kapjon a munkaszolgálat alól. Ez persze csak a Szálasi-puccsig volt érvényes, utána bizony nagyon rezgett a léc. Edit néni és tábora a háború után is működtek, a hatalom szűrős pillantásaitól kísérve. 1951-ben hajszálon múlt, hogy nem telepítették ki. Ami számomra meglepetés: szelleme ma is él, az evangéliumi spiritiszták a Facebookon csoportosulnak, felidézve Bálint Aladárné nevét és írásait. Szép, pallérozott szövegek.

Szerb Antalné, Bálint Klári. Bálint Aladárné lánya, vagyis Bálint Endre nővére

Vele is találkoztam, de csak pár alkalommal. Arra emlékszem, hogy excentrikus, szabad szájú stílusa volt. Apám halálakor eljött hozzánk, letérdelt az ágy elé, és valami patetikus szöveget intézett a halotthoz. Furcsálkodtunk ezen, és én arra gondoltam, hogy ez is Osvát-beütés.

Lányi Viktor, nekem Géza bácsi

A rokonságon kívül szüleim legfrekvenciáltabb barátja volt. Teljes nevén Lányi Viktor Géza, zeneszerző, költő, műfordító. Tudtommal az Operaház repertoárjában ma is szerepel néhány fordítása, de fordított Thomas Mannt is. Testvére, Lányi Sarolta szintén neves költő volt, vele nem találkoztam. Géza bácsi sokat játszott, hancúrozott velem, ezért mindig örültem, ha eljött hozzánk. Negyvennégy őszén a nyilas razziák idején egész napokra magához vett. Egyszer elvitték az egész házat, felsorakoztatták a népet a Szent István parkban, hosszan ellenőrizték az iratokat, a pechesebbeket elindították a téglagyárba, ahonnan végül Auschwitzba vezetett az út. Géza bácsi állandóan a szomszéd utcákban körözött, készen arra, hogy megpróbáljon megszöktetni. Szerencsére nem került rá sor. Vele a családi kapcsolat 1956-os disszidálásáig fennállt.

Egyelőre ennyit sikerült kibányászni emlékezetemből a rejtélyes irat létrejöttének körülményeivel kapcsolatban. Mindezt a szerkesztő kérésére teszem közzé. Most már viszont, évés közben támadt étvággyal, feltámadt bennem a kíváncsiság, és kérem, ha él még valaki, aki ismerte ezeket az embereket, jelentkezzen. Hadd higgyük el magunknak, hogy ezzel megmentjük emlékezetüket az enyészettől.

OSVÁT ERNŐ TÁRSASÁG

Szellemi életünk új kialakulásának idején, alulírottak szükség-
gesnek látjuk - és az időt is elérkezettnek látjuk rá, hogy leg-
jobbainkat egy, szabad erő kifejtését mindenben segítő társulás-
ban egyesítsük.

Tiszta szándékaink megvalósításához OSVÁT ERNŐ szellemét idézzük. Iránta érzett tiszteletünk és hálánk nyilatkozik meg benne, hogy társulásunkat az Ő nevéről nevezzük, akitől életében olyan sokat kaptunk s akinek életében olyan keveset adhattunk.

Budapesten, 1945 augusztus 20.-án

[illegible]

Az Osvát Ernő Társaság alapító nyilatkozata

Az aláíró személyek azonosítása többségében könnyű volt, ismert nevek, nagyjából olvashatóan. Érdekes módon néhány ma már kevésbé ismert író neve is beugrott nekem, holott nem olvastam tőlük semmit, nevüket sem hallottam említeni évtizedek óta. A szüleim közötti irodalmi témájú társalgás számomra úgyszólván háttérzaj volt, az elhangzott nevek mégis bevésődtek az emlékezetembe, hetven év után is megmaradtak, így könnyű volt az aláírásukat azonosítani.

Tehát a nevek az aláírások sorrendjében (az olvasati bizonytalanságot kipontozással jelzem):

Gellért Oszkár, Osvát Kálmán, Illyés Gyula, Kassák Lajos, Fenyő Miksa, Lányi Viktor, Fodor József, Heltai Jenő, Perlrott Csaba, Laczkó Géza, Horvát Henrik, Berény Róbert, Tersánszky J. Jenő, Hajdu Henrik, Kodály Zoltán, Füst Milán, Bárdos Artúr, Kárpáti Aurél, Bokros-Birmann, Csorba Géza, Kosztolányi Dezsőné, Boross Elemér, Osvát Zsuzsa, Kaczér Vilmos, Komlós Aladár, ...(olvashatatlan, talán valami Erzsi), Török Sophie, ... Lajos, Aranyossi Pál, Jób Dániel, Relle Pál, Veres Péter, Darvas József, Özv. Bálint Aladárné, Illés Endre, Gyulai Márta, Zelk Zoltán, Szép Ernő, Justus Pál, Trencsényi-Waldapfel Imre

A dokumentum a saját tulajdonomban van.